

LITTERATUR

ANDERS LINDBERG:

Sydafrika efter apartheid

Det händer inte speciellt ofta att man lägger ifrån sig en bok eller en tidningsartikel om Sydafrika och känner optimism, eller rent av tro på mänsklig problemlösningsförmåga. Ändå är det precis vad man känner när man lägger ifrån sig det äkta paret Frances Kendall och Leon Louws bok "Sydafrika efter apartheid". Medan alla världsförbättrare, allt sedan Bastiljens tid, ägnat sin möda och energi åt hur det gamla så effektivt som möjligt kan krossas, ägnar sig Kendall-Louw åt vad som bör komma efteråt.

Frances Kendall och Leon Louw:
Sydafrika efter apartheid.
Timbro 1987

De börjar med en tillbakablick som ger Sydafrikas historia ur ett marknadsekonomiskt perspektiv. De visar att myten att de "socialistiska" svarta stamsamhällena förtrycktes av boerna är en sanning med stora modifikationer. När många av de svarta stammarna kom i kontakt med marknadsekonomin under 1800-talet blev de entusiastiska entreprenörer. Mfengos var ett exempel på en folkgrupp som snabbt lärde sig utnyttja de jordbrukstekniska kunskaperna för egen del. Många blev självägande bönder.

Den svarta företagarandan inom jordbruket blev dock en besvärande konkurrensfaktor för den brittiska kolonialmakten. I slutet av 1800-talet uppstod en svår arbetskraftsbrist i gruvorna och i de vitas jordbruk. Anledningen var helt enkelt att det inte gick att få svarta att acceptera anställning så länge de var självägande bönder och klarade sig på det.

1894 infördes Grey Act-lagen på ini-

tiativ av Cecil Rhodes. Lagen som hade starkt stöd av socialisterna stadgade att de svarta landområdena skulle delas upp i lika stora delar, och att det skulle vara förbjudet för en svart jordbrukare att utöka sin landareal. Den korta tiden av hopp om välbefinnande och frihet för de svarta grusades alltså redan i slutet av 1800-talet. Grunden för apartheid lades när svarta och vita jordbrukare inte kunde mötas på samma marknad eller på samma villkor.

Afrikaanerna, eller boerna, som av nutiden lastas helt för apartheid har vissa element i sin historia gemensam med de svarta. Boerna var jordbrukare som sökte upprätthålla sin identitet genom strängt kristna samhällen med en begränsad statsmakt. De trängdes successivt tillbaka in i landet av engelsmännen. Mycket av bakgrunden till den fanatiska nationalism och den trångsynthet, som präglar boersamhället i dag, går att leda tillbaka till de förföljelser och hot om kulturell utplåning som boerna levte under.

Under 1900-talet vävdes sedan apartheid-nätet allt starkare. En ohelig allians växte upp mellan sydafrikanska labour och boerna. De sydafrikanska arbetarna ville skydda sina arbetstillfällen och boerna ville skydda jordbruket. När nationalistpartiet kom till makten 1948 var apartheid i praktiken redan etablerat. Vad som sedan skedde var att apartheid gavs en ideologisk legitimitet genom den rasåtskillnadslära som främst bar Hendrik Verwoerds signum. Under 50-talet infördes den synliga apartheid som många av oss förknippar med systemet: skilda badstränder, bussar och parkbänkar, förbud mot giftermål och sexuella kontakter etc.

Efter en genomgång av den ideolo-

giska situationen i Sydafrika i dag, och en allmän ideologisk del om det onda i social ingenjörskonst och ett försvar för den fria marknadshushållningen kommer författarna in på sina konkreta politiska förslag.

Med stor trovärdighet argumenterar de för ett schweiziskt kantonsystem som lösningen för det heterogena Sydafrika. "Det schweiziska systemet är så häpnadsväckande lämpat för Sydafrika att vi nästan ordagrant skulle kunna överföra den schweiziska konstitutionen till Sydafrika."

Kantonsystemet, hävdar Kendall-Louw, är det enda system som kan ge Sydafrika fred och välbefinnande för alla sina folk, dvs att bygga en federation på i princip självständiga kantoner som hålls samman av en nationaliststat med ansvar för försvar, utrikespolitik och infrastruktur.

Författarna framhåller att såväl ANC och AZAPO som nationalistpartiet skulle kunna få majoriteten i olika kantoner.

Den nationella konstitutionen skulle bara kunna ändras av samtliga kantonregeringar och en obligatorisk folkomröstning med 80 procents majoritet. I konstitutionens rättighetsförklaring skulle ingå

skydd mot diskriminering på grund av ras, religion, kön eller övertygelse; allmän rösträtt, regler för ett omfattande folkomröstningsinstitut, rörelsefrihet och egendomsrätt.

"Sydafrika efter apartheid" är skriven som ett inlägg i den sydafrikanska debatten. Boken har också blivit en best-seller i Sydafrika.

Vissa delar är kanske alltför inriktade på att hitta en gemensam nämnare så att boken inte skall stämplas som "extremistisk" av boerna. Förorden av Winnie Mandela och ordföranden i den svarta handelskammaren visar att boken uppfattas mycket seriöst av svarta opinionsarbetare. I några andra delar blir boken kanske lite väl dogmatisk i libertariansk anda.

Sluttrycket är ändå mycket positivt. Detta är en bok att läsas av alla dem som i dag släpar fram tillhyggen och manskap för att riva den sydafrikanska Bastiljen.

Det är bara att beklaga att ingen motsvarighet skrevs om Vietnam, Iran, Kambodja, Etiopien eller några andra av vår tids tragedier.